

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

הרב יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת קרח תשפ"ד

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

שורה תחתונה

על מלחמות מעניינות ומאתגרות שספק אם יש בהם צדק, וודאי שלא יוצא מהם מאומה, שום רווח, כלום! לא חבל?!

טענה זו של אשתו של און בן פלת, צריכה ללוות אותנו כל החיים – עלינו להתרכז בתכלית החיים על 'הבית שלנו' האישי, ולא להיסחף אל ויכוחים ונושאים ועניינים שאין לנו בהם תועלת ורווח – עצה זו היא 'חכמה' והיא 'בנתה ביתה'!

אדם שומע חדשות בכל שעה עגולה. נו, האם נאמר שהוא לא צודק? וכי לא מעניין מה שקורה במדינה? – בטח שזה מעניין! מה זאת אומרת, אנו חיים פה, אנו מוכרחים להיות מעודכנים!

השכן זרק עטיפת נייר בחדר מדרגות, חייבים לתת את הדעת על כך, לתלות מודעות ולהוקיע את הזלזול – ודאי שיש בכך צדק!

בסופר מישוה נדחף בערמומיות ועקף את התור, אין ספק שצריך להעמיד אותו במקום – זו האמת והצדק!

עקפו אותנו בכביש בפראות התחושה לצפור בחזקה, לצאת מהמכונית להוכיח את הנהג העוקף – צודק!

אבל כאן 'חכמת נשים בנתה ביתה', – יש בחיים הרבה נושאים מעניינים שצריך לתת עליהם את הדעת ולהיכנס אל עובי הקורה, מי שיעשה זאת יש צדק במעשיו. אבל האמת היא, חבל על הזמן, חבל על החיים ועל הבריאות, עלינו לחשוב בכל מעשה לא רק אם הוא נכון או לא נכון, אלא בעיקר על השורה תחתונה 'מה יוצא לנו מזה!' מה אנו נרוויח בפועל 'לבית שלנו' – לנשמה שלנו, עבורת ה' תיקון המידות. החיים אינם ללא גבול, אף חוסן האדם אינו לעולם, אלא החיים בבריאות הינם קצובים ומדודים. על כן, אנו מוכרחים להשאיר את הכוח שבנו לדברים הכי חשובים שמקדמים אותנו בתכלית החיים. אם ננסה להוכיח את מי שעקף אותנו בכביש או את מי שנדחף לתור בסופר שלא כדין, הרי נבזזו זמן רב והכעס לא ישקוט. ומה הרווחנו מכך? – כלום! במצבים כאלו צריך 'ללכת לישון', לפני ש'קורה' יבוא לקחת אותנו למריבה שאין בה תועלת.

נרגיש בשנתי, יש ויכוחים שיש בהם צדק. אלא שעלינו לחשוב על השורה תחתונה, 'מה אנו מרוויחים מכך?' ואם לא יוצא מכך כלום, עלינו לעזוב, לעצום עניים ולהמשיך את החיים, עלינו לדעת להתרכז בדברים החשובים באמת – זו חכמת חיים!

יהי רצון שנוכח לחיים של שלום ולהימלט ממחלוקות של הבל, המרחקות את האדם מתכלית החיים – אמן!

פרשת השבוע פותחת ברשימת המעומדים הראשיים במפלגתו של קורח. נאמר כך: 'וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְחָק בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב יֶאֱוִן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן...'

'קורח' – הוא כוכב הפרשה, אי אפשר לפספס אותו. ניהל את המחלוקת נגד משה ואהרן ביד רמה.

'דתן ואבירים' – שמם מותנוסס ביריעות ספר התורה לא אחת, היו שותפים פעילים במחלוקת זו. אולם, איש אחד נעלם מתוך הרשימה. ומיהו? – 'און בן פלת'!

אחרי הזכרת שמו בפסוק הראשון נעלמו עקבותיו, עוד לא הוזכר שמו פעם נוספת. ומדוע?

אומר המדרש: 'חכמות נשים בנתה ביתה...' (משלי יד א) – זו אשתו של און בן פלת, היא הניאה אותו מעצתו של קורח. אמרה לו: 'און, מה לך במחלוקת זו? אם אהרן כהן גדול – אתה נשאר תלמיד. ואם קורח כהן גדול – אתה נותר תלמיד. אם כן מה תרוויח מכך?'

אמר לה: 'הרי שנשבעתי לקרח שאני בא אתו'. אמרה לו: 'אל תדאג, עלי! מהרה השקתה אותו יין ונרדם כתינוק. הלכה היא ובתה עמדו פתח האוהל וסתר שערות ראשיהן. אלו שבאו לקרוא לאון בן פלת כאשר ראו את אשתו ובתו פרוצות ראש, נעלמו מן המקום בין כך לכך פתחה האדמה את פיה ובלעה את קורח ועדתו. – כך ניצל און בן פלת מן המחלוקת האיומה!

וכאן, כאשר נתבונן בדבריה של אשת און, נרגיש כי יש בהם ניחוח של תמיהה. מדוע נאמר על דבריה 'חכמות נשים...' איזו חכמה יש בדבריה? הנה, אמרה לו: 'מה יצא לך מכך?...' והשאלה, מה זאת אומרת, הרי קורח טוען שמשה רבינו משתרר על העדה מלבו, מחלק תפקידים למי שבא לו, ללא רצון הקב"ה. אם כן, בהחלט ראוי לעשות מהומה. ראוי להעמיד את הדברים על פי האמת והצדק, הייתכן שיהיה מישוהו במחנה ישראל שיעשה מה שהוא רוצה בשמו של הקב"ה ולא ימחו בו?!... אם כן, גם כאשר לא יצא מכך מאומה, ראוי להילחם!

אלא, כאשר נתבונן בדבריה אשתו של און נגלה דבר חכמה. היא לא אמרה לו: 'אתה לא צודק, המלחמה הזו מיותרת לחלוטין'. אלא אמרה: 'בעלי היקר, מלחמה זו יתכן והיא ראויה, צריך למחות וראוי להביע דעה. אולם אחרי כל זאת, בא ונחשוב יחדיו על השורה תחתונה – תכלס, מה לך ולכל הסיפור הזה, מה אתה יצא לך מכך? בעלי היקר, תבנה את הבית שלך, תתרכז במציאות שלך ושל בני ביתך, למה תבלה את הזמן היקר

שאלה

מי שרוצה לחתוך ענבים בשבת לשני חצאים בכדי ליתן אותם בסלט האם זה מותר, או שאסור משום סוחט שהרי יוצא מעט משקה על ידי החיתוך?

תשובה

אכן שמעתי מאת הרה"ג אהרון בוטבול שליט"א שהשיב על שאלה זו, דאסור לעשות כן מאחר וידוע שסחיטת זיתים וענבים היא אסורה מהתורה, "ואפילו אם אינו צריך למשקה הנסחט" סוף סוף הוא פסיק רישיה, ואף שהוא פסיק רישיה דלא ניהא ליה, מכל מקום אסור מדרבנן כידוע, עכ"ל.

ובאמת שזה דבר חדש, ולא הו"ל לאשתמוטי דין זה בכל הפוסקים ראשונים ואחרונים עד לדורינו, ולא שמענו מעולם מי שהזהיר בזה, וכן ראיתי ששאלו להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א בזה"ל: שלום לכבוד הרב בחזו"ע התיר לחתוך אשכולית בשבת, האם גם מותר לחתוך ענבים (שסחיטתם מדאורייתא) לצורך קטן (שמסוכן אם יאכל ענב שלם), שלכאורה זה פס"ר דלא ניהא ליה וסוחט כלאחר יד?

והשיב: מימי לא שמעתי שאסור לחתוך ענב לשתיים בשבת.

ועתה נבוא אל דבר ה' זו הלכה. איתא בגמרא שבת קמה. גופא כבשים שסחטן, אמר רב לגופן מותר, למימיהן פטור אבל אסור, ושללקות בין לגופן בין למימיהן מותר, ושמואל אמר אחד זה ואחד זה, לגופן מותר, למימיהן פטור אבל אסור, רבי יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות, לגופן מותר, למימיהן חייב חטאת.

וצריך ביאור בדעת רבי יוחנן איך מתיר לסחטן לגופן בעוד שלמימיהן חייב חטאת, והא הוי לכל הפחות מלאכה שאין צריכה לגופה, ואפילו רבי שמעון דפוסר במשאצ"ל מודה דאסור מדרבנן?

ועל כרחך לומר דכל היכא שאינו צריך למשקה אין על זה שם מלאכה כלל, דמלאכת סוחט שייכא רק בצריך למשקה, וכן דעת ר"ת בתוספות כתובות ו. ד"ה מסוכרייתא, וכן דעת הרא"ם בספר יראים סימן רעד, וכן מפורש בהרב המגיד (פ"ט מהלכות שבת הלכה יא) והובא בבית יוסף סוף סימן שכ דכשסוחט לאיבוד הוא מותר, ושלזה נוטה דעת הרשב"א בחידושו דף קיא בסוגיא דהאי מסוכריא דנזייתא ע"ש.

וכ"כ הריב"ש בסימן שצד דהיכא דהולך לאיבוד מותר אפילו במתכוין דלאו כלום קעביד. והמגן אברהם סימן שכ ס"ק כג הביא להמ"מ והרשב"א והריב"ש, ושהר"ן חלק ע"ז דעכ"פ אסור מדרבנן ע"ש.

וראיתי בספר תהלה לדוד סימן שכ ס"ק ח שהביא עוד להרשב"א בחידושו דף קמה שכתב וז"ל ולענין כבשים ושלקות, לגופן כו"ע לא פליגי דשרי ואפילו לתוך הקערה וכו'. ומדכתב כו"ע לא פליגי, משמע אפילו רבי יוחנן שסובר דלמימיהן חייב חטאת מודה דלגופן מותר אפילו

המשך בעמ' 3

דינא דמלכותא בחוק החזרת מוצר תוך 14 יום

ראובן קנה מכשיר חשמלי במחיר מסוים, למחרת הוא גילה שאת המוצר הוא היה יכול לקנות דרך הרשת המקוונת במחיר זול בהרבה מהמחיר שהוא קנה, הוא חזר לחנות וביקש להחזיר את המוצר, שמעון המוכר התנגד לכך מכמה סיבות: ראשית אין שום פגם במוצר, ושנית טוען המוכר שהוא כבר הכניס את הכסף לקופה, ועם ביטול העסקה הוא יפסיד כסף. ומכיון ששמעון המוכר היה אדם שבעברו היה בחור ישיבה הוא אמר לו טענות תורניות, ראשית היה קניין בינינו ואין יכולת להשיב את המקח לאחר קניין. וחזן מזה יש כאן "מחוסר אמנה" ואולי גם "מי שפרע" על מי שחזר בו מהמקח. והוא הוסיף לטעון טענה יותר חזקה האם ניתן לקרוא לזה "מנהג הסוחרים" כאשר מנהג זה הונהג שלא עפ"י תורה ובחמסנות נגד רצון המוכר ובכפיייתו לכך? שכן, המוכרים לא הנהיגו את זה וברוב המקרים הם גם לא מעוניינים בזה, ואדרבה בעבורם זה רק הפסד, אלא שהם הוכרחו לקבל את זה בעל כרחם מחמת החוק.

ואילו ראובן הקונה השיב מכיון שעפ"י החוק אפשר להחזיר מוצר תוך 14 יום, וגם הוא לא פתח עדיין את החבילה על בעל החנות להחזיר לו את כספו ולא מעניין אותו שום אחת מטענותיו של שמעון המוכר.

תשובה: על המוכר להחזיר את הכסף לקונה בניכוי סכום שהוקבע בחוק על ביטול עסקה כדין.

נימוקים: בשנת תשע"א - 2010 הותקנו תקנות הגנת הצרכן (ביטול עסקה). תקנות אלו נעשו בהתייעצות עם מספר שרים לא מבוטל והם: שר התקשורת, שר התיירות, שר התחבורה, שר הבריאות, שר החינוך, שר המדע, שר התרבות והספורט, ושר האוצר, וכן בהתייעצות עם ועדת הכלכלה של הכנסת. תקנות אלו הם הוספה ותיקון לחוק הגנת הצרכן תשמ"א - 1981. ותקנה זו מאפשרת לקונה לחזור בו מקיום העסקה גם מבלי לתת הסבר מדוע אין הוא חפץ בקיום העסקה. פרק הזמן שניתן לחזור מעסקה נקבע ל- 14 יום, מטרת החוק היא סחר הוגן, וזאת בכדי לאפשר לרוכש לחזור בו מקיום העסקה, ומאידך להגדיל את אחוזי הקנייה, שכן, הלקוח לא ירתע מלבצע עסקאות כשידוע שהוא יכול לבטל אותה תוך 14 יום, ובמידה והמוכר יסרב לבטל את העסקה רשאי הקונה להגיש תביעה לפיצוי של עד 10.000 ₪. יצוין, ויודגש, שאי אפשר במסגרת קצרה זו לפרט את כל פרטי התקנה על שלל חלקיה, ובפרט שמשדר התעשייה המסחר והתעסוקה פרסמו חוברת מפורטת מה כלול בביטול ומה לא, כמו כן הם כתבו על ביטול עסקאות שנעשו דרך הרשת המקוונת, עסקאות מרחוק וכדו'.

והנה גדולי הרבנים דנו האם יש תוקף למנהג שבעצם ראשיתו היה מחמת חוק שחוקקו בכנסת ולא בא מרצון הציבור, ומאידך יש לציבור תועלת מכך. הרב זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל (תחומין יב' עמ' 290; וכן בקובץ הישר והטוב ניסן תשס"ו עמ' ט) כתב שהיות והמנהג נובע

המשך בעמ' 4

היכא שסוחטן לקערה ולא לאיבוד ממש, וזהו חידוש גדול דכל היכא שסוחט לגופן, אפילו היכא דבעיקרו איכא איסור תורה וכגון שסוחט למימיהן הדבר מותר לכתחילה.

והביא עוד שכן דעת האור זרוע בסימן נח שכתב במפורש דלא אסר רבי יוחנן כי אם לתוך הקערה, אבל לתוך הקערה לגופן מותר למימיהן חייב חטאת. וע"ש מה שנתקשה והאריך בדבריהם. (וראיתי באו"ז הוצאת מכון ירושלים שגרסו בדבריו דלא אסר רבי יוחנן כי אם לתוך הקערה אבל לתוך הקדירה לגופן מותר וכו', וידוע ההבדל בין קערה לקדירה דבקדירה יש אוכל ובקערה אין אוכל, וכדאמרין בגמרא שבת קמ"ד: סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה, דסתם קדירה יש בה אוכל ומשקה הבא לאוכל כאוכל, ואם כן אין שום ראייה מהאור זרוע דלא מיירי אלא בקדירה. והאמת שזו הגרסא מוכרחת כי הגרסא הקודמת אין לה ביאור.)

נמצאנו למדים דכל היכא שסוחט לאיבוד לדעת אלו הראשונים הוא מותר לכתחילה ואפילו בזיתים וענבים, והן אמת שרבים מהראשונים חולקים על זה וסוברים שאף באין צריך למשקה הנסחט הוא מלאכה שאין צריך לגופה ואסור עכ"פ מדרבנן וכ"כ בספר התרומה סימן רמ"ג ובסמ"ג (לאוין סה, הדש) וכ"כ בתוספות כתובות ו. בשם ר"י ובחידושי הרמב"ן (שבת קיא:) וכן כתב הר"ן.

וכן דעת השולחן ערוך סימן שכ' סעיף יח שהביא לבעל הערוך שמתיר לסתום נקב שבפי החבית בפקק של פשתן אף על פי שאי אפשר שלא יסחט, והוא שלא יהא תחתיו כלי, דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו הוא פסיק רישא דלא ניהא ליה ומותר, וכתב שדחלקו עליו ואמרו דאע"ג דלא ניהא ליה, כיון שהוא פ"ר אסור, וכ"כ המגן אברהם ס"ק ט דלגבי זיתים וענבים כיון דרובן לסחיטה קיימי, אסור אפילו כשסוחטן לגופן ע"ש ובפמ"ג.

אולם יש לומר דאף דאסור מדרבנן זהו דווקא במעשה סחיטה בידיים ממש, אבל מעשה סחיטה כלאחר יד, כגון הא שחותך הענב וסחיטה ממילא קאתי, הוא פסיק רישיה דלא ניהא ליה בדרבנן וידוע דמעיקר הדין הוא מותר וכמו שהאריך בזה מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל ביביע אומר חלק ד סימן לד ועוד.

ואף השולחן ערוך הנ"ל שחלק על בעל הערוך, הסכים דבאופן שיש צד נוסף, יש להקל, וכמו שכתב שהעולם נוהגין היתר בדבר (שפוקקין הנקב שבפי החבית על ידי הברזא ואפילו כשיש כלי תחתיו) ויש ללמד עליהם זכות, דכיון שהברזא ארוכה חוץ לנעורת ואין יד מוגעת לנעורת, מותר, מידי דהוה אספוג שיש לו בית אחיזה. ולפי שאין טענה זו חזקה ויש לגמגם בה, טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החבית בשעה שפוקקים הנקב. ע"כ.

וכתב הט"ז דהשו"ע סמך על הערוך בצירף דעת הראב"ד שמיקל בספוג שיש לו בית אחיזה.

והמגן אברהם ס"ק כג הוסיף עוד דיש לצרף גם דעת הראשונים הנ"ל דסחיטה לאיבוד לאו שמיה סחיטה כלל ע"ש וע"ע בביאור הלכה ד"ה יש מי שמתיר.

וראיתי בחזון עובדיה שבת ד עמוד קמה הערה כ שהיא בשם ספר אשרי האיש להגירש"א זצ"ל שאין לחתוך בסכין פרי עץ הדר על צלחת, שעל ידי החיתוך יוצא משקה, וכתב על זה, וליתא, שכיון שאיסור סחיטה בפרי עץ הדר אינו אלא מדרבנן, אפילו אם תמצא

לומר דהכא הוא פסיק רישיה, הוי פ"ר דלא ניה"ל בדרבנן (דלא אכפת ליה ביציאת המיץ) ומתר לכתחילה.

ומכאן יש שדייקו דכה"ג בזיתים וענבים יהיה אסור, אולם לא שתו ליבם דדברי הרב מוסבים דווקא היכא שחותך לתוך הצלחת ומקבל המשקה הנסחט ואין המשקה הולך לאיבוד, וכדכתב בהמשך דבריו דמותר אפילו לשתות את המיץ אחר כך, כיון דעיקר כוונתו הייתה לחיתוך ולא הוה ניה"ל ביציאת המשקה, וסוף סוף אינו משקה חשוב כמשקה היוצא מזיתים וענבים.

אבל היכא דחותך והמשקה הולך לאיבוד כבר כתבנו דרבים מהראשונים סוברים דהוא מותר לכתחילה, וגם להאוסרים אינו אלא מדרבנן והוי פס"ר דלניה"ל בדרבנן ומותר.

ובפרט דפעולת החיתוך אינה מוגדרת כמעשה סחיטה בידיים ממש, אלא כלאחר יד, וברור דהוא קיל טפי, וראיה מהא דנחלקו הראשונים אם מותר למצוץ בפיו ענבים בשבת, דהנה בספר יראים השלם סימן רעד כתב וז"ל: והנותן בשר על המרק או שורה פת ביין ומחזיר בפיו ומוציץ המשקין, חוששני לו מחטאת, וכל שכן שלא ימצוץ בפיו משקה מענבים וכיו"ב עכ"ל. והובא בהג' מימוני (פכ"א מהל' שבת אות י) ובאורחות חיים (שבת אות יט), אולם בעל העיטור (יו"ט מחלוקת הי"ב דקמ"ו ע"ג) כתב דדברי היראים ליתא כלל ואפילו למצוץ משקה מענבים בפיו מותר לכתחילה דאין דרך סחיטה בפיו, אבל יניקה בפיו לכתחילה אסור וכל דבר שאין דרכו בכך לא גזרו רבנן ע"כ.

גם השיבולי הלקט סימן צ חלק על היראים וכתב בשם אחיו רבי בנימין נר"ו דאין בזה דרך סחיטה כלל וכו' ע"ש וראיתי בספר מנוחת אהבה חלק ב פרק ו הערה 48 דהקשה דלכאורה אף שאינו דרך סחיטה עדין יש לאסור מדרבנן? וביאר דסחיטה בפיו הוי שינוי גדול וכדכתב הבית יוסף בסימן שכא בשם שבה"ל בשם ר' ישעיה גבי דיכת מלח בשבת בקת הסכין שהתירו בתוספתא, דכיון שהוא שינוי גדול הדבר מותר, ולפי זה ביאר הטעם דכתב העיטור דיניקה בפיו לכתחילה אסור, רצונו לומר דאף שהוא שינוי אבל אינו שינוי גדול, שהרי תינוק יונק משדי אמו, ולכן אף לינק מן הבהמה בשבת דאין דרכו בכך יש לאסור כיון שאינו שינוי גמור, ע"ש.

ואיני בא לומר דחיתוך הענב בסכין הוא שינוי גמור, דדבר זה נמסר לגדולים להכריע מה הוא שינוי גמור או לא, אבל הדבר הברור הוא דיציאת המשקה מהענב על ידי החיתוך בסכין הוא שינוי ואין בו חשש דאורייתא ולכן בצירוף מה שהמשקה הולך לאיבוד בוודאי שפיר דמי לעשות כן ואף לכתחילה.

ויש שאמרו כאן עוד טעם להתיר כיון דמשקה היוצא הוא חצי שיעור, ולא אכתוב בזה לעת עתה, כי די במה שכתבתי להתיר בשופי, ולית דין צריך בשש.

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

מכפ"ה של החוק, אין לו תוקף, וזאת פי על דברי שו"ת חת"ס (יו"ד סי' ש"ד) שלא יהפכו קנייני דרבנן להיות מהתורה היות והם אינם נובעים מרצונם הטוב של הסוחרים אלא מתקנת חכמים, ואלו דבריו: "נראה שרק במנהג סוחרים תקנו חכמים שיקנה, אבל קנין שנהגו מחמת דין ערכאות לא תקנו חכמים ערכאות לא תקנו חכמים שיקנה...". יצוין וידגש כבר כעת, שהרב גולדברג כתב שזה דווקא לגבי דרכי הקניין, אבל בתחומים אחרים יש ללכת אחר המנהג גם אם הצדדים לא היו מודעים לקיומו. (מובא בתחומין כרך לב' עמוד 271).

והנה ראיתי בשו"ת אגרות משה (חו"מ חלק א סי' עב וח"מ חלק ב סי' נה) שכתב שמקורו של מנהג בחוק אינו פוגע בתוקפו, ולכן ודאי לא דין גרע דין המלכות ממנהג שבסתמא הוא כהתנו אדעתא דדין המלכות, וכ"ש שכן נוהגין כדין המדינה ונמצא שגם המנהג כן. וכ"כ גם הרב אשר וויס (תחומין חלק לד 174), ובשו"ת עטרת דבורה (חו"מ לח) ציין שעצם קיומו של החוק אינו פוסל את המנהג להיות מנהג, ובפרט שפעמים רבות החוק עצמו משקף מנהג קודם לו שאומץ ידי על המחוקק. לפיכך, מסתבר שלדעת הפוסקים הנ"ל אין לפסול מנהג מסוים שיצר החוק רק בגלל מקורו. ומשכך, חוק ביטול עיסקה מכיון הוא נעשה הן לטובת הצרכן והן לטובת המוכר הוא מחייב את שני הצדדים הנוגעים לעסקה בקיומה או בביטולה, להרחבה נוספת בנושא זה, יעויין במאמרו של הרב דניאל כ"ץ מעמוד מנהג שיצר החוק (בהוצאת מכון משפטי ארץ, טבת תשע"ה).

זאת ועוד, מכיון שהחוק מאפשר לקונה לחזור בו מהעסקה הרי זה כאילו התנו במפורש לפני ביצוע העסקה שאם רוצה הקונה לחזור בו הוא רשאי, ומשכך, אין כאן איסור ו/או קללת "מי שפרע" שהרי על דעת כן התבצע המקח, וזאת לאור דברי הגמ' ב"ב (ח:): רשאי בני העיר להתנות על המידות ועל השערים ועל שכר הפועלים ולהסיע על קיצתן, וכיון שהתנו כך אנשי העיר הרי כלל אנשי העיר מחוייבים לכך. ויש עוד מה להאריך בנושא זה ואכמ"ל.

בברכת התורה, יגאל אלון

שרי המאה ה-19

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי עובדיה הדאיה

חכם עובדיה הדאיה נולד לאמו שרה לבית לבטון, ולאביו חכם שלום הדאיה בארם צובא, היא חלאב שבסוריה, בכ"ז בטבת תר"ן (1890). בהיותו בן 5, עלתה משפחתו לישראל והשתכנה בירושלים.

חכם עובדיה הדאיה החל ללמוד בתלמוד תורה 'דורש ציון', ובהמשך למד אצל חכם שלום בוחבוט, ועם אביו חכם שלום הדאיה, ורבותיו חכם יצחק אלפיה ואצל חכם יצחק שרים. נשא לאישה את צלחה (שולמית), והצטרף ליישיבת המקובלים 'בית אל' ברובע היהודי. הוא לימד ביישיבת 'פורת יוסף' ומסר שיעורים בשכונת 'אהל משה' בירושלים.

בשנת תרצ"ט (1939) מונה לדיין בפתח תקווה, עבר לגור שם, ונחשב לרבה של העיר, אף כי לא מונה באופן רשמי. בשנת תשי"א (1951) נבחר כחבר בית הדין הגדול בירושלים וכחבר מועצת הרבנות הראשית, וחזר לעירו ירושלים. בירושלים יזם את חידוש לימודי הקבלה ביישיבת **בית אל**, שנחברה במהלך מלחמת העצמאות. בשנת תשי"ח (1958) הישיבה נוסדה מחדש במערב העיר, בשכונת **יגיע כפיים**.

ספריו: חכם עובדיה הדאיה ניחן בכישרון כתיבה מיוחד במינו וכתב ספרים רבים בנגלה ובנסתר. המפורסם שבהם הוא **שו"ת "ישכיל עבדי"** - בן שמונה כרכים עבי כרס על ארבעת חלקי השולחן ערוך. **דעה והשכל** - אוסף תשובות בענייני קבלה, נדפס בתוך כרכי 'ישכיל עבדי'. **ויקח עובדיהו'** - דורשים בן ארבעת הכרכים. **עבד המלך** - חידושים על הרמב"ם. **ועבדא דרבנן** - חידושים על התלמוד.

סיפור מופלא אודות פיקחותו של הרב הדאיה סיפר הגר"מ אליהו זצ"ל. הרב אליהו היה רגיל ללמוד בליל שבועות ובליל חנוכה בבית הכנסת של הרב הדאיה שנהג לטבול במקוה לקראת עלות השחר. 'פעם אחת ביקש ממני לילך עמו' ובאותו זמן הייתי בן שלוש והוא כבן שבעים. טבלתי בחדר אחר ועד שסיימתי לפשוט בגדי הרב בזריזותו סיים לטבול ולצאת. זמן מה אחר כך בקשוהו לילך לאיזו שמחה והוא סירב באומרו שיש שם מדרגות והוא זקן. ושאלתי אותו: כיצד כבודו אומר 'זקן אני' והרי במקוה עלה וירד מדרגות בזריזות. וענה לי שמשום צניעות הוא לא הולך לאותה שמחה. אמרתי לו שך מפרשים תוס' את המדרש על אברהם ושרה - שפעם התנהגו כילד וילדה ('וישכם אברהם בבוקר') ופעם כזקן וזקנה ('ואברהם כבד'). הוא ענה ואמר: 'את זה תאמר בהספד!'. לאחר שנים נפטר הרב ואני שכחתי מאותו המעשה ובהספד לא הזכרתי זאת. לאחר ימים בא אלי בן משפחתו ואמר לי שהרב בא אליו בחלום ושאל מדוע הרב אליהו לא הספידו? ואני חכתי בדעתי 'אולי לא הספדתי כראוי' ונזכרתי במעשה. באזכרת השבעה סיפרתי את הסיפור ולמחרת בא אלי בנו ואמר לי שאביו נגלה אליו שוב בחלום ואמר שחכם מרדכי הספידו כראוי."

והנה לפניכם שלוש נקודות הלכתיות קצרות ומעניינות מתוך ספריו. **א.** בהקדמה לחלק החמישי והשישי ישנה התייחסות נרחבת לתקומת המדינה ולקיבוץ הגלויות, ובין השאר נכתב: 'בימינו אלה מצווה עלינו לעשות כל מיני השתדלויות להחשת הגאולה ולהגברת העליה' בבחינת: "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס". והנה בשכבר הימים נדרשתי לחוות דעה בדבר הגברת העליה אם אין בה העברה על שלוש השבועות. ובתשובתי הוכחתי מכמה רבותיו ז"ל שהג' שבועות אלה אינם אלא באלף הראשון של הגלות אבל אחרי האלף הראשון, אדרבה, חובה עלינו להגביר העליה ביתר שאת וגדול יום קיבוץ גלויות כיום שנבראו בו שמים וארץ. **ב.** חכם עבדיה צידד גם בהיתר המכירה בשמיטה כדעת מון הרב קוק זצ"ל וגדולי ישראל רבים נוספים כפי שכתב: והנה להם לישראל שלא להרהר אחר המכירה ושלא לפרוש מן הציבור שרוב ככל סומכים על הפוסקים שהנהיגו עניין המכירה (ישכיל עבדי חלק שמיני י"ד סי' כ"ח). **ג.** בעניין אמירת הלל ביום העצמאות כתב: "הרי ע"י כיבוש המדינה" ושלטון ישראל כאחד העמים" נתווסף לכל אחד ואחד מישראל השרוי תחת שלטון העמים" חשיבות גדולה" כבוד ויקר... והרי זה ממש אתחלתא דגאולה לכל עם ישראל השרוי בארץ ובגולה" ואין זה פחות מנס חנוכה... ולכן אפשר לתקן לומר הלל... ולהודות לה' על כל פנים על התחלת גאולה זו... והרי זה בבחינת 'כל המודה בניסו זוכה ונעשה לו נס אחר' כי ע"י הודאה זו של התחלת הגאולה נזכה בע"ה לגאולה שלימה" במהרה בימינו אמן". (ישכיל עבדי חלק שישי"א או"ח סי' י').

חכם עובדיה הדאיה נפטר, בשבת פרשת יתרו, כ' שבט תשכ"ט (1969). הוא נקבר בהר המנוחות בירושלים. הרב היה צלול ופעיל עד יומו האחרון, בשיעורים שמסר, בתשובות ששלח ובמועצת הרבנות הראשית. בשבת קודש פרשת יתרו עלה הרב הדאיה לתורה בתפילת שחרית וקרא עשרת הדברות ככל שנה. לאחר מנחה גדולה חזר לביתו והתיישב ללמוד. באמצע הלימוד נשמט הספר מידי, דבר שלא קרה לו אף פעם. הוא ביקש מבנו להעיר אותו בעוד כ-20 דקות. אך כאשר הגיעה להעיר אותו ראתה שהשיב נשמתו לבוראו במיתת נשיקה. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל. אמן.